

De conclusie moet, tenslotte, tweeledig zijn. Ten eerste blijft een beetje de vraag hangen of Rutten in deze dissertatie niet wat al te veel eer toegemeten heeft gekregen door hem uit de slagschaduw van Cals te halen. Maar belangrijker nog wellicht, als Rutten hier nu inderdaad de lof zou krijgen die hem toekomt, is de vraag of hij dan niet een belangrijke impuls heeft gegeven aan een verandering in het onderwijsbeleid waarvan de merites op dit moment onduidelijk zijn.

Piet de Rooy

J. Saltford, *The United Nations and the Indonesian takeover of West Papua, 1962-1969. The anatomy of betrayal* (Londen, New York: RoutledgeCurzon, 2003, xxvi + 228 blz., €65,-, ISBN 0 7007 1751 X).

Over het Nieuw-Guineavraagstuk zijn inmiddels zoveel studies verschenen, dat dit conflict tot en met 1962 in al zijn facetten zo langzamerhand wel in kaart is gebracht. Hoe de kwestie nadien echter is afgewikkeld en hoe het de autochtone bevolking is vergaan, daar is evenwel veel minder aandacht aan besteed. Althans, tot voor kort. Zowel in Nederland als in het buitenland is mede door de roep om autonomie in het huidige Papua na de val van het Soeharto-bewind de historische belangstelling voor dit gebied weer gegroeid. De essentie van alle onrust valt terug te voeren op de in de zomer van 1969 plaatsgevonden volksraadpleging. Middels deze 'daad van vrije keuze' kregen de Papua's de gelegenheid om zich uit te spreken over de staatkundige toekomst van hun land. Deze volksstemming was het kernelement van het akkoord van New York van augustus 1962 waarin de bewindsoverdracht van Nieuw-Guinea was overeengekomen. Nederland, dat zich in het kader van de verheffing van de Papua's zo sterk had gemaakt voor hun zelfbeschikkingsrecht, had deze voorwaarde bedongen om nog iets voor hen uit het van Indonesië verloren conflict te slepen. De volksstemming nu geschiedde onder auspiciën van de Verenigde Naties. Unaniem kozen de stemgerechtigden voor aansluiting bij Indonesië. De legitimiteit van deze uitslag is altijd bestreden door de Papua's. Terecht, want de raadpleging was een door Indonesië geregisseerde schijnvertoning. Hoe deze stemming kon verworden tot een farce en in het bijzonder hoe de VN dit heeft laten gebeuren en het een schijn van legitimiteit heeft verschaft, met de internationale volkerengemeenschap — waaronder Nederland — als passieve toeschouwer, is hetgeen de Amerikaan John Saltford tot onderwerp van zijn proefschrift heeft gemaakt. Van zijn op uitgebreid onderzoek in VN-archieven gebaseerde dissertatie is nu een bewerkte handelseditie verschenen. Al uit de titel blijkt dat Saltford zich bepaald niet heeft opgesteld als een afstandelijk historicus. Het woord verraad in de subtitel spreekt boekdelen en Saltford doet dan ook weinig moeite om zijn boosheid over de loop der geschiedenis en het trieste lot der Papua's te verbergen. Hij toont zich een geëngageerd wetenschapper en kiest onvoorwaardelijk partij voor de Papua's. Sterker nog: hij oordeelt niet alleen, hij veroordeelt ook. Dat de historicus niet geacht wordt op de stoel van de rechter plaats te nemen, laat staan zich als een moralist dient te gedragen, die basisregels zijn niet aan hem besteed. Of Saltford dat kwalijk moet worden genomen, daarover valt te twisten. Zijn opkomen voor de Papua is op zich begrijpelijk. Wie immers zijn minutieus geconstrueerde, goed geschreven studie leest, kan moeilijk een gevoel van cynisme over de rauwe machtspolitiek en het sjoemelen met de meest elementaire rechten van de Papua's door de Indonesische regering onderdrukken. Het meest schrijnend in dit verhaal is evenwel de houding van de VN. Terwijl het opkomen voor de mensenrechten toch een van de meest wezenlijke taken van deze wereldorganisatie is, schond

zij ten opzichte van de Papua's de door haar voorgestane fundamentele humanitaire regels in alle opzichten. In een afweging tussen het definitief doven van een nog altijd smeulende brandhaard en het beschermen van de rechten van de Papua's, koos de volkerenorganisatie voor het eerste. Salford maakt duidelijk dat de VN niet bepaald de integere volkerenorganisatie is die het pretendeert te zijn. Hij toont haarscherp hoe ook de VN zich genoodzaakt zag het meedogenloze spel van de wereldpolitiek mee te spelen en daarbij haar eigen grondbeginselen geweld aan deed.

Dat de volksraadpleging een politiek heet hangijzer was, daarvan was elke ingewijde zich van meet af aan bewust. Ook de VN. Maar de organisatie had zich er nu eenmaal toe verplicht ervoor te zorgen dat recht zou worden gedaan aan de opinie van de autochtone bevolking en dat de stemming eerlijk zou verlopen. Deze verantwoordelijkheid heeft de VN welbewust met voeten getreden. Sterker nog: Salford toont aan hoezeer de VN de regering in Jakarta nagenoeg niets in de weg heeft gelegd om haar doel te bereiken, te weten een definitieve keuze voor aansluiting bij Indonesië te bewerkstelligen. Tegelijkertijd deed zij alle moeite om haar integriteit naar buiten toe zuiver te houden. Salford heeft dan ook geen goed woord over voor deze dubbelhartige houding. Met name VN-secretaris-generaal U Thant krijgt van hem de zwartepiet toegeschoven. Deze wereldleider stond omwille van persoonlijk prestige en uit geopolitieke overwegingen toe dat Indonesië de volksraadpleging zo uitlegde en manipuleerde, dat de uitkomst bij voorbaat vast stond. Onmachtig zich te verweren tegen de desinteresse van de wereld die al lang blij was van dit netelige staartje van de Nieuw-Guineakwestie te worden verlost, protesteerden de Papua's tevergeefs bij de internationale gemeenschap. Een ieder deed of zijn neus bloedde; Nederland niet in de laatste plaats. Salford meent dat de volkerenorganisatie pal had moeten staan voor haar principes en zich in de afweging tussen wat politiek wenselijk en haalbaar was door andere keuzes had moeten laten leiden. Vanuit idealistisch oogpunt gezien heeft hij volkomen gelijk, maar niet vanuit de optiek van de *Realpolitik*. Wat op zijn studie dan ook valt af te dingen, is het gebrek aan oog voor de werking van de wereldpolitiek. De VN is slechts een der actoren op het wereldtoneel en kan niet los van de wereldpolitiek autonoom opereren. Het is de internationale setting van die dagen die te weinig aan bod komt in Salfords boek. Indien hij het algehele kader meer had geschetst, was het duidelijker geworden voor welke dilemma's de VN stond en waarom U Thant de politieke keuzes deed die hij maakte. Salford had kunnen en ook moeten verdisconteren in zijn betoog dat de internationale politiek nu eenmaal een slangenkuil is waar machtsbelangen altijd de doorslag geven boven idealen, zeker in de jaren van de Koude Oorlog. Nu heeft hij zich in zijn visie en oordeel al te sterk laten leiden door morele verontwaardiging. Dit nu doet toch wel wat afbreuk aan zijn overigens voortreffelijke studie. En dat is jammer.

Hans Meijer

M. L. J. Dierikx, e. a., ed., *Nederlandse ontwikkelingssamenwerking. Bronnenuitgave, II, 1964-1967* (Rijks Geschiedkundige Publicatiën. Kleine serie XCIX; Den Haag: Instituut voor Nederlandse geschiedenis, 2003, lxi + 577 blz., ISBN 90 5216 130 5).

'Where you stand depends on where you sit', is een bekend adagium van de besluitvormingsanalyse in de leer van de internationale betrekkingen. Het geeft aan dat positie vaak belangrijker is dan partijbinding in het buitenlandse beleid. Het tweede deel van de bronnenuitgave over de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking, dat de korte periode 1964-1967 bestrijkt, bevat veel voorbeelden die dat inzicht ondersteunen. Neem de verhoging van het bescheiden hulpbudget,